

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΔΕΥΤΕΡΑ 6 ΙΟΥΝΙΟΥ 2022
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Αριστοτέλης, Πολιτικά, 1253a7-18/ Επίκτητος, Διατριβαί, Β10.1-4

Α1.α.

1. → Σωστό
2. → Λάθος
3. → Λάθος

β.

- α. → 2
- β. → 1
- γ. → 2
- δ. → 1

Β1. Η φύση δεν κάνει τίποτε χωρίς σκοπό (*οὐθὲν μάτην ἢ φύσις ποιεῖ*).¹ όλες οι φυσικές διεργασίες κάπου αποβλέπουν. Πρόκειται για φράση που επαναλαμβάνει ο Αριστοτέλης σε πολλές πραγματείες του. Υποστηρίζει ότι στη φύση τίποτε δεν γίνεται μάταια, τα πάντα εξυπηρετούν ορισμένη σκοπιμότητα, από την οποία και νοηματοδοτούνται: ... εἰ μὴθὲν μάτην ποιεῖ ἡ φύσις.² Ἔνεκά του γὰρ πάντα ὑπάρχει τὰ φύσει, ἢ συμπτώματα ἔσται τῶν ἔνεκά του [: αν είναι

αλήθεια ότι η φύση τίποτε δεν κάνει στην τύχη. Όλα, αλήθεια, τα φυσικά όντα υπάρχουν για κάποιο σκοπό, ή είναι τυχαία παραστρατήματα εκείνων που υπάρχουν για κάποιο σκοπό] (Περὶ ψυχῆς 434a31-32). Στην ανάπτυξή της η θεωρία αυτή ονομάστηκε αριστοτελική τελολογία.

Άρα, κανένα φυσικό ον δε δημιουργείται στην τύχη και δεν υπάρχει απλώς και μόνο για να υπάρχει. Το καθένα έχει ένα συγκεκριμένο λόγο και σκοπό ύπαρξης (τελεολογική αντίληψη για τον κόσμο). Έτσι αντιλαμβανόμαστε τη σκοπιμότητα, δηλαδή γιατί η φύση έδωσε στα ζώα φωνή, ενώ στον άνθρωπο λόγο. Η φύση δηλαδή εφοδιάζει όλα τα όντα με τα απαραίτητα όργανα για να ζήσουν και να πραγματώσουν το σκοπό της ύπαρξής τους.

Με τον όρο «λόγος» εννοεί κυρίως τον έναρθρο/ φωνούμενο/ εκπεφρασμένο λόγο, την ικανότητα δηλαδή έκφρασης της σκέψης (καθώς τον αντιπαραβάλλει προς τη φωνή των ζώων), αλλά και τον ενδιάθετο / ένθετο λόγο, μια διανοητική δραστηριότητα, την ικανότητα δηλαδή της έλλογης σκέψης. Αυτό το διακριτικό γνώρισμα του ανθρώπου είναι η ειδοποιός διαφορά του απ' τα άλλα έμβια όντα, που έχουν απλώς φωνή. Αυτή είναι άναρθρη κραυγή, ένα μέσο έκφρασης του λυπηρού ή του ευχάριστου αισθήματος. Στα ζώα χρειάζεται μόνο αυτή για την μεταξύ τους επικοινωνία. Μπορούμε να πούμε ότι η φωνή είναι αναγκαία για το «ζῆν», ενώ ο λόγος για το «εὖ ζῆν». Η γλώσσα αποτελεί τον κύριο φορέα εξωτερίκευσης των σκέψεων. Ιδέες και συναισθήματα μορφοποιούνται και εκφράζονται μέσω αυτής.

Ο άνθρωπος, λοιπόν, είναι προικισμένος με το λόγο. Χάρη σ' αυτόν συλλαμβάνει και επεξεργάζεται υψηλά διανοήματα. Διακρίνει τι τον ωφελεί και τι τον βλάπτει, τι είναι δίκαιο και τι άδικο. Παρατηρούμε μάλιστα ότι παραθέτει μέσα από ένα κλιμακωτό σχήμα τέσσερα αντιθετικά ζεύγματα. Έτσι από το κατώτερο (βιολογικό) επίπεδο: ευχάριστο - δυσάρεστο προχωρεί στο ανώτερο (ηθικό) επίπεδο: ωφέλιμο - βλαβερό, καλό - κακό, δίκαιο - άδικο (Ὁ δέ λόγος... ἀδίκου:). Τα ζώα κινούνται στο πρώτο επίπεδο, ενώ ο άνθρωπος

κινείται στο δεύτερο, αφού συλλαμβάνει υψηλές αρχές και αξίες που συμβάλλουν στη δημιουργία πολιτισμού, θεσμών, νόμων κ.ά. Οι κοινωνίες των ζώων είναι κατώτερες, γιατί βασίζονται στις βιολογικές ανάγκες, στις ενστικτώδεις αντιδράσεις και στο συναίσθημα. Το τελευταίο ζεύγος του δίκαιου και του άδικου αποτελεί την έκφραση της κορύφωσης του ανθρώπινου όντος, αφού ο Αριστοτέλης θεωρεί τη δικαιοσύνη ως την υπέρτατη αρετή και αποδεχόταν ανεπιφύλακτα την παλιά – παροιμιακή – αρχή: «ἐν δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσα ἀρετὴ ἓνι». Η σύλληψη και η έκφραση αυτών των ηθικών εννοιών είναι που οδήγησε στη γένεση και τη λειτουργία διαφόρων μορφών κοινωνικής συμβίωσης. Ο λόγος δεν μπορεί να νοηθεί εκτός κοινωνίας. Ο άνθρωπος μαθαίνει να χρησιμοποιεί το ηθικό και γλωσσικό κώδικα της κοινωνίας μέσα στην οποία ζει. Έτσι οδηγήθηκε στον πολιτικό βίο χάρη στο λόγο και αν λάβουμε υπόψη μας ότι η φύση δεν κάνει τίποτε άσκοπα, αντιλαμβανόμαστε αμέσως ότι ο ανθρώπινος λόγος είναι το πιο απτό και σπουδαίο τεκμήριο ότι ο άνθρωπος είναι εκ φύσεως πολιτικών ζώων, γι' αυτό έχει εφοδιαστεί μ' εκείνα τα στοιχεία που του είναι απαραίτητα για να φτάσει στον τελικό προορισμό του.

Αυτό αποδεικνύεται και με τον ακόλουθο συλλογισμό:

- **α' προκείμενη:** Η φύση δεν κάνει τίποτε δίχως λόγο και αιτία. (οὐδέν... ποιεῖ)
- **β' προκείμενη:** Ο λόγος είναι φύσει γνώρισμα του ανθρώπου. (λόγον δέ ... ζώων)
- **γ' προκείμενη:** Ο λόγος είναι βασική προϋπόθεση για τη δημιουργία πόλης και πολιτισμού. (Ο δέ λόγος... πόλιν)
- **Συμπέρασμα:** Ο άνθρωπος εκ φύσεως είναι πολιτικών ζώων. (Διότι... ζῶον)

Συμπερασματικά, η επικοινωνία των ανθρώπων μεταξύ τους, με προφορικό ή γραπτό λόγο, με διάλογο, είναι κεφαλαιώδης παράγοντας κοινωνικής ένταξης, πρόσκτησης γνώσεων, ηθικού εξευγενισμού και πνευματικής ωρίμανσης, πράγμα που σημαίνει ότι η κατ' εξοχήν λειτουργία της

κοινωνίας, η επι-κοινωνία, με την οποία εξανθρωπίζεται και προάγεται ο άνθρωπος, συντελείται, ακριβώς, μέσα από τη γλώσσα και χάρη στη γλώσσα. Και αν η κοινωνία είναι φορέας πολιτιστικών στοιχείων, τη δυνατότητά της αυτή την οφείλει πρωτίστως στη γλώσσα. Ο άνθρωπος, η κοινωνία και η γλώσσα, ιστορικά και λειτουργικά, συνυφαίνονται και επιδρούν αμοιβαία (Κατσιμάνη – Βιρβιδάκη, Προβλήματα Φιλοσοφίας).

Η «συμμετοχή» σε όλα αυτά ή, καλύτερα, η από κοινού αίσθηση αυτών των αξιολογικών διαφοροποιήσεων δημιουργεί, ακριβώς, την οικογένεια και την πόλη. Η αποδοχή κοινών αξιών, ιδεών και πεποιθήσεων, καθώς και της ίδιας κοσμοαντίληψης και η υιοθέτηση του ίδιου κώδικα κοινωνικής συμπεριφοράς, όχι μόνο περιορίζουν τις τριβές μεταξύ των ατόμων και εναρμονίζουν τις μεταξύ τους σχέσεις, αλλά και σφυρηλατούν μεταξύ τους ισχυρούς συναισθηματικούς και ηθικούς δεσμούς, στους οποίους οφείλουν τη δημιουργία τους η οικογένεια και η πόλη.

B2. Η φιλοσοφία, από την ελληνιστική εποχή, έβλεπε ότι ο άνθρωπος δεν είναι πλέον πολίτης μιας συγκεκριμένης πόλης αλλά υπήκοος ενός μεγάλου βασιλείου ή, αργότερα, της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Αν οι βεβαιότητες του ανθρώπου αρχίζουν να κλονίζονται μέσα σε αυτό το καινούργιο και ανοίκειο περιβάλλον, αν νιώθει ότι οι δεσμοί του με τη γενέθλια πόλη διαρρηγνύονται, είναι πιθανό να στραφεί στον εαυτό του και να νιώσει ότι δεν έχει πατρίδα ή ότι όλος ο κόσμος είναι η πατρίδα του. Αλλά ποιος είναι ο ίδιος και ποια είναι η θέση του μέσα σ' αυτόν τον κόσμο; Οι Στωικοί φιλόσοφοι, όπως ο Επίκτητος (περ.50-125/30 μ.Χ.), φαίνεται να δίνουν μian απάντηση που ταιριάζει στους ανθρώπους της ελληνορωμαϊκής αρχαιότητας.

Ασφαλώς δεν υπήρχε κάποιο παγκόσμιο κράτος, ώστε η έννοια του πολίτη να έχει κυριολεκτική σημασία· και ο κόσμος εννοείται με στωική σημασία, ως ένα ενιαίο σύνολο που διέπεται από τον φυσικό νόμο και τη λογικότητα. Η έννοια θα ξαναχρησιμοποιεί ιδιαίτερα από τα μέσα του 19^{ου} αι. σε ένα ολόένα

περισσότερο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον. Οι στωικοί θεωρούσαν ότι ο άνθρωπος από τη φύση του είναι «πολίτης του κόσμου». Η αντίληψη αυτή συμβάδιζε με τα κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα της εποχής τους, κατά την περίοδο της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Η θέση αυτή του Επίκτητου λειτουργεί θεραπευτικά στο άτομο που νιώθει ότι αυτός είναι ένας τρόπος αντιμετώπισης της αγωνίας και της ανασφάλειας που βιώνει, αλλά και ως δύναμη ενότητας καθώς όλοι οι άνθρωποι ως μέλη αυτού του κόσμου είναι πνευματικά συγγενείς (Επί τούτοις...αὐτοῦ). Επιπλέον, η θέση αυτή ανταποκρινόταν στη θεωρία τους ότι **η ανθρώπινη ψυχή διέπεται από τον ηγεμονικόν** και το λόγο, που είναι μέρος του πνεύματος της φύσης, δηλαδή του κοσμικού Λόγου. Έτσι, ο άνθρωπος δεν νοείται ξεκομμένος από το ευρύτερο όλον της φύσης, της οποίας είναι λειτουργικό μέλος. Από την συμμετοχή των ανθρώπων στον κοινό Λόγο απορρέει και η υποχρέωσή τους για αλληλεγγύη και αλληλοσεβασμό.

Όπως επισημαίνει ο Επίκτητος στο κείμενο αναφοράς, **οι άνθρωποι διαφέρουν** από τα άλλα όντα, γιατί διαθέτουν **«προαίρεση»**, δηλαδή ελεύθερη επιλογή και **«λόγο»**. Έτσι, οι στωικοί υποστήριζαν ότι όλοι έχουν την **ίδια αξία** ανεξαρτήτως φυλής, θρησκείας κτλ., γεγονός που συνεπάγεται την υποχρέωση μας για απόδοση σεβασμού στα άλλα πρόσωπα. Η ηθική, σύμφωνα με τον Χρύσιππο, θεμελιώνεται στην «καθολική φύση».

Ο φιλόσοφος της Νικόπολης πιστεύοντας στην έννοια του κοσμοπολιτισμού ξεκαθαρίζει ότι πρώτιστα «πολίτης εἶ τοῦ κόσμου καὶ μέρος αὐτοῦ», γι' αυτό όλη η συμπεριφορά του ανθρώπου πρέπει να εναρμονίζεται με αυτή την ιδιότητα. Στο ερώτημα τι είναι ο άνθρωπος απαντάει «μέρος πόλεως» και διευκρινίζει μέρος της «πρώτης μὲν τῆς ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων».

Ως μέρος του όλου, ο πολίτης οφείλει να υπηρετεί την πόλη, διότι «κυριώτερον δὲ τὸ ὅλον τοῦ μέρους καὶ ἡ πόλις τοῦ πολίτου», και να επιτελεί το καθήκον που πηγάζει από αυτή την αρχή προκειμένου να ευροεί.

Συνεπώς, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να γνωρίζουν οι κάτοικοι της πόλης ποια είναι «ἡ τοῦ κόσμου διοίκησις» και να μην συγχέουν την επίγεια πολιτική και

στρατιωτική διοίκηση με την θεία πρόνοια για τον κόσμο (*θεία διοικήσει*). Η κατανόηση του γεγονότος ότι η συμπαντική πραγματικότητα υπόκειται στη θεία διοίκηση και η συστοίχιση των ανθρώπων με αυτήν τους απαλλάσσει από περιττές στενοχώριες και αποτελεί αναγκαία συνθήκη του ελεύθερου βίου. Η συνείδηση του ανθρώπου ότι είναι πολίτης του κόσμου σε συνδυασμό με την αδελφoσύνη μεταξύ των πολιτών ένεκα της θείας συγγένειας συμβάλλουν στην οργάνωση μιας ειρηνικής συνύπαρξης.

Ο άνθρωπος δεν είναι απλώς ένα μέρος του κόσμου αλλά ανήκει στα ηγεμονικά (*οὐχ ἔν ... προηγμένων*). Η θέση του είναι ιεραρχικά ανώτατη, διότι διέπεται απ' το Λόγο και έχει την ικανότητα να κατανοεί τη θεϊκή διακυβέρνηση του κόσμου (παρακολουθητικός γάρ: αιτιολογικός σύνδεσμος)

Αυτό δηλαδή που κινεί τον κόσμο είναι η πρόνοια, η είμαρμένη –είναι η απαραίτητη τάξη του κόσμου, μια λογική και συνεκτική δύναμη, ο ίδιος ο λόγος. Όλα γίνονται σύμφωνα με αυτήν, που κάνει όλα τα πράγματα να είναι ενωμένα σε μια παγκόσμια συμπάθεια.

Ο Επίκτητος, μάλιστα στο χωρίο (*μηδὲν ἔχειν ἰδίᾳ συμφέρον... χεὶρ ἢ ὁ πούς*) μας προτρέπει να μη ζούμε ατομοκεντρικά, αλλά να εκλαμβάνουμε τον εαυτό μας ως μέρος ενός ευρύτερου συνόλου. Το άτομο δεν πρέπει να αποφασίζει με βάση το ατομικό συμφέρον και σαν να είναι αποκομμένο απ' το σύνολο, αλλά να έχει συνείδηση ότι είναι ένα οργανικό μέλος του συνόλου, της παγκόσμιας φυσικής κοινότητας. Οφείλει δηλαδή να υποτάσσει την προσωπική του βούληση στις επιταγές του κοσμικού λόγου και να ενσωματωθεί στη φυσική τάξη του σύμπαντος. Η προτροπή αυτή απορρέει από το γεγονός ότι ο άνθρωπος χαρακτηρίζεται από «προαίρεση» και λόγο και είναι ο μόνος που μπορεί να συλλάβει τη θεία διοίκηση του κόσμου. Στο γεγονός αυτό εντοπίζεται ο συνδετικός κρίκος μεταξύ των ανθρώπων, η υπεροχή τους αλλά και η υποχρέωσή τους για ηθική συμπεριφορά.

Για να ενισχύσει την προτροπή του αυτή, κάνει έναν **παραλληλισμό** παρομοιάζοντας τα μέλη του σώματος, που από την φύση τους δεν δρουν χωριστά από το σώμα, με τον άνθρωπο, που πρέπει να αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως μέλος ενός ευρύτερου συνόλου.

Αποτελεί κοινό τόπο, στην αρχαία ελληνική σκέψη ότι το ὅλον προηγείται του μέρους και μάλιστα ο Αριστοτέλης στα «Πολιτικά» του το αποδεικνύει με το ίδιο εμπειρικό παράδειγμα. Βέβαια, οι στοχαστές του 5^{ου} και του 4^{ου} αιώνα ως ὅλον θεωρούσαν την πόλη – κράτος, ενώ ο Επίκτητος αναφέρεται στον άνθρωπο ως μέρος του κόσμου, του σύμπαντος, που διέπεται από τον κοσμικό – θεϊκό λόγο.

Ο Επίκτητος, όταν παρομοιάζει τη σχέση του ανθρώπου με τον κόσμο, με τη σχέση του χεριού και του ποδιού με το σώμα, τονίζει τη σχέση αλληλεξάρτησης που συνδέει τον άνθρωπο με το υπόλοιπο σύμπαν. Δεν είναι μόνος του, αλλά μέρος ενός συνόλου που περιλαμβάνει και άλλα έλλογα όντα. Με την αναλογία- παρομοίωση (*ὥσπερ... εἶχον... ὅλον*) αυτή ο Επίκτητος δείχνει με εύληπτο τρόπο ότι όπως το πόδι και το χέρι πρέπει να συντονίζονται με τις λειτουργίες του υπόλοιπου σώματος, έτσι και ο πολίτης του κόσμου οφείλει να εναρμονίζει τις ενέργειές του και την παρουσία του με το σύνολο και την κοσμική τάξη. Επιπλέον, μέσω του «ηγεμονικού» του, της λογικής που διαθέτει, μετέχει, αλλά και μπορεί να κατανοήσει τον «κοσμικό Λόγο» ή Φύση ή Θεό. Από αυτό απορρέει η ηγετική του θέση στον κόσμο, αφού μόνος αυτός από τα όντα διαθέτει λόγο και αυτό αισθητοποιείται με τη χρήση της αντίθεσης «*ὑπηρετικῶν ≠ προηγούμενων*» (*οὐχ ἔν τῶν ὑπηρετικῶν, ἀλλὰ τῶν προηγούμενων*). Τα παραπάνω παραπέμπουν στη βασική στωική αρχή «να ζεις σύμφωνα με τη φύση» («ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν»), η οποία υπαγορεύει την καλλιέργεια του ηγεμονικού μας, ώστε να είναι εναρμονισμένο με τον κοσμικό Λόγο, του οποίου είναι μέρος.

Το ρήμα, μάλιστα, ὠρέχθησαν (<ὀρέγομαι = επιθυμώ) παραπέμπει στην αναγκαιότητα ελέγχου των επιθυμιών για να αποφευχθεί η διασάλευση της

κοσμικής τάξης των πραγμάτων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο με το λογικό / ηγεμονικό μέρος της ψυχής του ανθρώπου.

B3.

1. → δ

2. → α

3. → ε

4. → β

5. → στ

B4.α.

1. → ε

2. → δ

3. → ζ

4. → β

5. → α

6. → στ

B4.β.

- **«ἀδούλευτον»:** Δεν εγκρίθηκε η πτυχιακή του, γιατί θεωρήθηκε απ' τον υπεύθυνο καθηγητή προχειρογραμμένη και αδούλευτη.
- **«προηγούμενων»:** Την προηγούμενη εβδομάδα είχα μία συνάντηση με τον προϊστάμενό μου και μιλήσαμε για το θέμα της προαγωγής μου.

B5.

Απόψεις του Παπανούτσου για την προαίρεση:

- Όπου υπάρχει προαίρεση υπάρχει και βούληση, ιδιότητες που διέπουν μόνο τους ανθρώπους και όχι τα ζώα, τα οποία έχουν μόνο όρεξη, δηλαδή εκδηλώνουν επιθυμίες και δεν έχουν ηθική προαίρεση.
- Η προαίρεση δεν εφαρμόζεται σε όλες τις εκφάνσεις του βίου, καθώς ο άνθρωπος αρκετές φορές λειτουργεί δίχως ιδιαίτερη σκέψη και στάθμιση των στοιχείων ενεργώντας μηχανικά και από συνήθεια, σύμφωνα με τον κοινωνικό εθισμό.

Απόψεις του Επίκτητου για την προαίρεση

- Είναι ένας σημαντικός όρος της αρχαίας ηθικής φιλοσοφίας, κεντρικός στον Αριστοτέλη και στους Στωικούς, όπως ο Επίκτητος. Εκτός από τη γενική σημασία της προτίμησης, στον Επίκτητο σημαίνει την ελεύθερη βούληση, την ελεύθερη στοχαστική επιλογή ενεργειών που συγκροτεί τον ηθικό χαρακτήρα του ανθρώπου. Είναι κυρίως μία κρίση, η έλλογη ικανότητα να επιλέγουμε και να αποβλέπουμε στα αποτελέσματα των πράξεών μας. Προϋπόθεση για την προαίρεση είναι η διαίρεση των πραγμάτων σε αυτά που εξαρτώνται από εμάς (τα ἐφ' ἡμῖν) και σε αυτά που βρίσκονται πέρα από τις δυνάμεις μας (τα ἀπροαίρετα, τα οὐκ ἐφ' ἡμῖν) και είναι αδιάφορα για εμάς και την επίτευξη της ευδαιμονίας. Άρα η προαίρεση, καλύπτει τόσο το «βούλεσθαι» όσο και το «διανοεῖσθαι», αφού ο άνθρωπος πριν πράξει σκέφτεται, αποφασίζει και συνειδητά επιλέγει ή

απορρίπτει. Οι επιλογές μας είναι πάντα υπό τον έλεγχό μας, καθώς κανείς δεν μπορεί να μας τις αλλάξει, αν εμείς δεν το επιτρέψουμε.

- Στις Διατριβές, ιδιαίτερα, υπάρχουν πολλαπλά γνωρίσματα και ποικίλοι επιθετικοί προσδιορισμοί με τους οποίους συνοδεύεται η προαίρεση και «πλήθος κατηγορημάτων δηλωτικών κυρίως της ελευθερίας της». Ως αντιπροσωπευτικότερο δείγμα αυτών αξίζει να επισημανθεί ότι «ή μὲν προαίρεσις» χαρακτηρίζεται ως «ἐλεύθερον φύσει καὶ ἀνανάγκαστον», πρόκειται επίσης για μια δύναμη που προσδιορίζεται ως «πιστή, ἀκώλυτη και ἀναφαίρετη» και το έργο αυτής «ἀδούλευτον καὶ ἀνυπότακτον», καθιστώντας τον ανθρώπινο χαρακτήρα ισχυρό και απρόσβλητο από τις εξωτερικές προκλήσεις. Στο κείμενο αναφοράς υπάρχουν οι δύο τελευταίοι προσδιορισμοί (ρηματικά επίθετα) που αντιτίθενται στα «ἄλλα ὑποτεταγμένα», παρουσιάζοντας έτσι την προαίρεση ως ηγετικό και δεσπόζον στοιχείο του ανθρώπου. Όλοι αυτοί οι προσδιορισμοί ακούγονται πολύ έντονα απ' το στόμα ενός ανθρώπου, που είχε την εμπειρία της δουλείας. Η προαίρεσις ανάγεται σε ταυτότητα εαυτού, στον κύριο προσδιοριστικό παράγοντα της ατομικότητας ή καλύτερα της προσωπικότητας. Η «προαίρεση εξατομικεύει τον άνθρωπο, τον κάνει «πρόσωπο» κι έτσι ορίζεται ως «η υπαρξιακή εκλογή του ανθρώπου, η αυθεντική του οντότητα».

Συμπέρασμα: Από τις παραπάνω επισημάνσεις είναι πρόδηλο ότι οι δύο στοχαστές συμφωνούν στο ότι η προαίρεση είναι «ἴδιον», δηλαδή γνώρισμα του ανθρώπου, η ειδοποιός διαφορά από τα ζώα. Επιπροσθέτως συγκλίνουν και στην άποψη ότι ενώ η προαίρεση διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη ζωή του ανθρώπου παρά ταύτα υπάρχουν περιπτώσεις που αυτός δεν πράττει με γνώμονα αυτή, καθώς επιδρούν κι άλλοι παράγοντες τόσο αστάθμητοι όσο και κοινωνικοί (όπως η τύχη, ο κοινωνικός εθισμός) που διαμορφώνουν τη δράση του.

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ**Θουκυδίδης Α121, 1-4 (ed. OXFORD CLASSICAL TEXTS)**

Γ1. Γιατί αφού συνάψουμε δάνειο μπορούμε να προσελκύσουμε με μεγαλύτερο μισθό τους ξένους πεζοναύτες τους. Γιατί η δύναμη των Αθηναίων περισσότερο μπορεί να αγοραστεί παρά είναι δική τους · η δική μας, όμως, λιγότερο θα μπορούσε αυτό να πάθει (ή στη δική μας, όμως, λιγότερο θα μπορούσε αυτό να συμβεί), γιατί είναι ισχυρή περισσότερο λόγω των ανθρώπων της παρά λόγω των χρημάτων.

Γ2. Στα πλαίσια της πελοποννησιακής συνέλευσης, οι Κορίνθιοι υποστηρίζουν πως οι Πελοποννήσιοι θα επικρατήσουν των Αθηναίων, άποψη που στηρίζουν επιχειρηματολογώντας. Πρωτίστως, όπως αναφέρουν, υπερέχουν αριθμητικά («*πρῶτον μὲν πλήθει προύχοντας*») και διαθέτουν πολεμική εμπειρία («*ἐμπειρία πολεμικῇ*») αλλά και πειθαρχία («*ἐς τὰ παραγγελλόμενα ἰόντας*»). Εξάλλου, σκοπεύουν να αντιμετωπίσουν την Αθηναϊκή ναυτική δύναμη με στόλο που θα συστήσουν οι ίδιοι με δικά τους χρήματα («*ναυτικόν ἀπὸ τῆς ὑπαρχούσης τε ἐκάστοις οὐσίας*») αλλά και χρήματα συγκεντρωμένα στην Ολυμπία και τους Δελφούς («*καὶ ἀπὸ τῶν ἐν Δελφοῖς καὶ Ὀλυμπίᾳ χρημάτων*»).

Γ3. α. Ἐγὼ δὲ νῦν καὶ ἀδικοῦμενος τούς πολέμους ἐγείρω

β.

ἀμυνόμεθα	→	ἄμυναι
καταθροσόμεθα	→	κατάθου
ἐπικρατῆσαι	→	ἐπικράτησον
προύχοντας	→	πρόσχες
πολλά	→	πλείονα/πλέονα

Γ4.

α.

- ἔχοντες** → Επιρρηματική αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος « Ἡμεῖς», που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα « ἐγείρομεν»
- ἐπικρατῆσαι** → Ἄναρθρο τελικό απαρέμφατο που λειτουργεί ως υποκείμενο στην απρόσωπη έκφραση «εἰκὸς (ἐστὶ)» με υποκείμενο το «ἡμᾶς» (αναγκαστική ετεροπροσωπία)
- πλήθει** → Δοτική επιρρηματική της αναφοράς στη μετοχή «προύχοντας»
- μισθῶ** → Δοτική επιρρηματική του μέσου στο «ὑπολαβεῖν»
- ναυβάτας** → Αντικείμενο του απαρεμφάτου «ὑπολαβεῖν»
- ἡ οἰκεία** → β' ὅρος σύγκρισης δυνάμει του «μᾶλλον» (με α' ὅρο το «ὠνητὴ») το ἡ συνδέει παρατακτικά τους δύο ὅρους σύγκρισης που εἶναι και κατηγορούμενα του υποκειμένου «ἡ δύναμις»

β. Οἱ Κορίνθιοι ἔλεγον τότε καὶ ἀδικούμενοι τὸν πόλεμον ἐγείρειν.

Επιμέλεια: Κολοκυθά Δήμητρα

Μαντουβάλου Ηλιόχαρη

Μανωλάκη Αγγελική

Νίκα Αναστασία